

Lausunto Kansallisen lapsistrategian toimeenpanosuunnitelmaan

Asiantuntijalausunto 26.04.2024

Asia: VN/8757/2024

Itsenäisyyden juhlavuoden lastensäätiö Itla kiittää mahdollisuudesta lausua Kansallisen lapsistrategian toimeenpanosuunnitelmasta.

Kansallisen lapsistrategian edistäminen on tärkeä askel kohti päämäärätietoista ja pitkäjänteistä lasten oikeuksien ja hyvinvoinnin parantamista Suomessa. On hienoa, että Kansallisessa lapsistrategiassa tunnistetaan lasten oikeuksien toteutumisen ilmiölähtöinen luonne, joka edellyttää lapsi- ja perhepolitiikan tarkastelua kokonaisuutena yli hallinnonalarajojen. Toimeenpanosuunnitelmassa viitataan Kansallisen lapsistrategian yhteyteen useisiin hallituskaudella toimeenpantaviin ohjelmiin ja strategioihin. Ohjelmien yhteensovittamisessa keskeisiksi keinoiksi on esitetty yhtymäkohtien tunnistaminen ja tietojen vaihto eri hallinnonalojen välillä.

Itsenäisyyden juhlavuoden lastensäätiö Itla katsoo, että strategian toimeenpanossa olisi tärkeä vahvemmin näkyä se, että Kansallinen lapsistrategia vaatii toteutuakseen entistä strategisempaa ja toiminnallisempaa yhteistyötä ministeriöiden ja hallinnonalojen välillä, mutta myös vahvoja kumppanuuksia muiden tavoitteita edistävien tahojen kanssa, kuten Lapsiasiavaltuutettu ja Itsenäisyyden juhlavuoden lastensäätiö. Kansallinen lapsistrategia aloitettiin valtioneuvoston yhteisenä parlamentaarisenä hankkeena, ja on tärkeää, että tämä poikkihallinnollinen ja kokonaisvaltainen lähestymistapa ulottuu toimeenpanosuunnitelmaan ja strategian käytännön toteutukseen.

Itla haluaa kiinnittää huomiota siihen, että yhden vastuuministeriön ja sen ympärille koottujen yhteistyötahojen malli, jota esitetty toimenpidesuunnitelma noudattaa, ei ole omiaan tuottamaan ratkaisuja, joissa toimenpiteitä tarkastellaan kokonaisuuksina yli hallinnonalarajojen. Toimenpiteet konkretisoituvat teoiksi paikallisella tasolla, mikä edellyttää yhteistyötä ja koordinoitua alueellisten ja paikallisten toimijoiden kanssa.

Lapsistrategian tavoitteet vaativat toteutuakseen hallinnonala- ja sektorirajat ylittävien kumppaniverkoston työn aktiivista ja tavoitteellista fasilitointia. Itla näkee, että Kansallisen lapsistrategian sihteeristön roolin eri ministeriöiden, hallinnonalojen ja muiden tahojen strategisen ja toiminnallisen vuoropuhelun edistäjänä tulisi näkyä nykyistä

vahvemmin strategian toimeenpanossa. Kansallisen lapsistrategian kaikki toimenpiteet vaativat toteutuakseen jaetun tilannekuvan ja ymmärryksen rakentamista ja käytännön tukea tavoitteelliselle uudistus- ja vaikuttamistyölle.

Kansallisen lapsistrategian monitahoisuuden takia Itla suosittelee, että Kansallisen lapsistrategian sihteeristön ensisijaiselle työlistalle tällä hallituskaudella otetaan kohtuullinen ja toteutettavissa oleva määrä toimenpiteitä. Strategian toteutuksen, seurannan ja vaikuttavuuden arvioinnin kannalta olisi olennaista täsmentää ne keskeiset muutokset ja vaikutukset, joita toimeenpanosuunnitelman avulla pyritään saamaan aikaiseksi ja joiden avulla strategian linjaukset viedään käytäntöön. Toimintatapa varmistaisi osaltaan sitä, että valituissa tavoitteissa edetään konkreettisesti ja pitkäjänteisesti yli hallituskausien.

Itla pitää tärkeänä sitä, että lapsistrategian toimeenpanossa vahvistetaan lapsia koskevaa tietopohjaa ja parannetaan tiedon käytettävyyttä. On kannatettavaa, että lapsia koskevan tiedon tuotannon koordinointiin luodaan pysyvä rakenne yhteistyössä tiedontuottajien kanssa. Olennaista rakenteiden kehittämisessä on kuitenkin tunnistaa tiedontuotannon ja -käytön eri logiikat ja tarpeet järjestelmän eri tasoilla. Kehitystyössä olisi siten huomioitava niin alueelliset ja paikalliset kuin eri tiedonvälittäjien ja -hyödynnäjäjien tarpeet ja roolit, varmistaen tiedon hyödynnettävyys, käytettävyys ja jatkuvuus.

Kannatamme lämpimästi sitä, että lapsistrategian toimeenpanossa jatketaan edellisellä kaudella aloitettua laadukasta työtä lapsitiedon tietovarannon ja hyvinvointi- ja seurantaindikaattorien kehittämiseksi. Tätä olisi olennaista tukea niin pitkittäisaineistoilla (kuten kohortti 2007 perustaminen) kuin myös eteenpäin luotaavalla ennakointitiedolla.

Indikaattorityötä on tärkeä viedä käytäntöön, ja siinä olisi mahdollista hyödyntää myös Itlan koordinoimaa yhteisövaikuttavuuden alueellista oppimisverkostoa. Alueellinen oppimisverkosto tarjoaa laajemminkin rakenteen toimeenpanosuunnitelmassa esitettyyn eriarvoisuuden ehkäisyyn lasten ja nuorten kasvuympäristöissä, ennakoivien ja ehkäisevien toimintamuotojen ja lasten ja perheiden varhaisen tuen kehittämiseen, sekä kuntien ja hyvinvointialueiden ja muiden keskeisten toimijoiden yhteistyön vahvistamiseen.

Itla korostaa lasten ja nuorten hyvinvoinnin vahvistamisessa myös epidemiologisen tiedon ja tutkitusti vaikuttavien menetelmien roolia. Lasten käytösongelmat ja nuorten ahdistuneisuus ovat esimerkkejä epidemiologisesti tunnistettavissa olevista psykososiaalisista ongelmista, jotka haastavat palvelujärjestelmää kansallisesti ja hoitamattomina vaikuttavat epäsuotuisasti lasten ja nuorten tulevaisuudennäkymiin. Kyseisten ilmiöiden ratkaisemiseksi ei kuitenkaan ole kansallista implementointisuunnitelmaa, joka vastaisi siihen, miten voidaan vaikuttavalla tavalla ennaltaehkäistä ongelmia ja hoitaa lapsia ja nuoria varhaisessa vaiheessa, kustannustehokkaasti ja ammattilaisten sekä kasvattajien osaamista vahvistaen.

Toimenpidesuunnitelma tarjoaa tärkeän mahdollisuuden edistää kokonaisvaltaista, uudistuvaa ja hyvää tulevaisuutta rakentavaa lapsi- ja perhepolitiikkaa Suomessa. Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointi on olennaisessa asemassa vahvan ja resilientin yhteiskunnan toiminnassa ja kestäväen tulevaisuuden rakentamisessa. Se tekee Kansallisen lapsistrategian toimeenpanosta ja siinä tehdyistä valinnoista entistäkin tärkeämpiä tässä epävarmuuden ja monikriisin ajassa.

Kunnioittavasti

Katri Vataja

Toimitusjohtaja

Itsenäisyyden juhlavuoden lastensäätiö